

Els mitjans de comunicació i les ciències de la comunicació a Àustria*

Franz Rest

Universitat de Salzburg

Resum

La disciplina acadèmica de les ciències de la comunicació té un origen molt recent a Àustria, on es va consolidar al voltant del 1970 recollint les aportacions de la *Zeitungs-wissenschaft*. La petita comunitat científica austríaca en aquest camp es concentra en els dos nuclis productors de recerca, les universitats de Salzburg i Viena. Les principals línies d'investigació són l'economia i l'estructura dels mitjans, les contribucions a la perspectiva històrica, i la investigació sobre cultura mediàtica. La recerca austríaca en comunicació també s'interessa pels efectes de la integració a la Unió Europea, així com per la recerca en el camp de les relacions públiques, de la pedagogia, de les noves tecnologies i dels productes audiovisuals de ficció.

Paraules clau: economia i estructura dels mitjans, cultura mediàtica, integració europea.

Resumen. *Los medios de comunicación y las ciencias de la comunicación en Austria*

La disciplina académica de las ciencias de la comunicación tiene un origen muy reciente en Austria, donde se consolidaron alrededor del 1970 recogiendo las aportaciones de la *Zeitungswissenschaft*. La pequeña comunidad científica austríaca en este campo se concentra en los dos núcleos productores de investigación, las universidades de Salzburg y Viena. Las principales líneas de investigación son la economía y la estructura de los medios, las contribuciones a la perspectiva histórica, y la investigación sobre la cultura mediática. La investigación austríaca en comunicación también se interesa por los efectos de la integración en la Unión Europea, así como por la investigación en el campo de las relaciones públicas, de la pedagogía, de las nuevas tecnologías y de los productos audiovisuales de ficción.

Palabras clave: economía y estructura de los medios, cultura mediática, integración europea.

Abstract. *The mass media and the communication science in Austria*

The academic discipline of communication science is a very young one in Austria, where it took shape around 1970 in the form of *Zeitungswissenschaft*. The small scientific com-

* Traduït per M. TERESA SALAZAR

munity working in this field in Austria is centred around two focal points of research: the Universities of Salzburg and Vienna. Main lines of research are: media economics and structure, contributions to the historical perspective and research on media culture. Austrian research on communication also deals with the effects of integration in the European Union, as well as research in the field of public relations, education, the new technologies and audiovisual fiction products.

Key words: media economics and structure, media culture, integration in Europe.

0. Introducció

A Àustria els anys noranta han suposat una continuació en la tendència dels mitjans de comunicació i les ciències de la comunicació cap a la recerca aplicada i «pràctica». Tot i l'extensa diversificació de camps específics d'investigació i «l'eliminació de demarcacions», la matèria en conjunt s'ha organitzat per tal de fixar prioritats per a un nombre més elevat de projectes i sobre períodes més llargs que en anys anteriors. Són els casos de la història de la comunicació i de les ciències comparades i culturals de la comunicació («Societal Learning through the Media», «The Media Culture of the Second Republic» (1945-1995) i altres estudis diversos), estudis internacionals comparats dels avenços europeus en el sector de la comunicació amb especial atenció a l'accés d'Àustria a la Unió Europea, investigació de la cognició i l'impacte dels mitjans i, des de començament dels noranta, la subdisciplina de «l'economia dels mitjans». Per reunir dades sobre els mitjans i les ciències de la comunicació a Àustria, es va establir una base de dades. Va ser dissenyada, avaluada i duta a terme sota el nom de KOMDAT (*Kommunikationswissenschaftliche Datenbank*) per l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació (IPK) de la Universitat de Salzburg, i va contribuir a la realització del quart «Media Report» (Informe dels Mitjans de Comunicació). En aquests últims anys, les noves tecnologies de la informació i la comunicació han estat objecte d'un creixent interès científic. Paral·lelament, un conjunt d'estudis individuals han cobert diferents àrees de la matèria. Orientada comercialment, la ciència de la comunicació ha desenvolupat a més els seus instruments «clàssics» d'investigació (Optima, Media Analysis, etc.) i va començar a provar i introduir nous mètodes de mesurament d'espectadors a la televisió (sobretot el mètode «Teletest» per l'ORF) i de radiooients. Els estudis esmentats en aquest article representen només una selecció de l'extensa gamma d'estudis en les ciències de la comunicació. Malgrat tot, aquests estudis proporcionen una visió general representativa de subdisciplines individuals.

1. Context cultural i sociopolític

La República d'Àustria és una federació de nou Estats (Viena, Niederösterreich, Burgenland, Oberösterreich, Steiermark, Kärnten, Salzburg, Tirol i Vorarlberg). Actualment la seva població total supera els vuit milions de persones. El 1995 Àustria es va integrar a la Unió Europea. Cinc partits tenen represen-

tació al Parlament (*Nationalrat*): el Partit Social Demòcrata d'Àustria (38% del vot a les últimes eleccions), el Partit del Poble austríac (28%), el Partit de la Llibertat Austríaca (22%), el Fòrum Liberal (6%) i el Partit Verd (5%). La coalició de govern dels socialdemòcrates i el Partit del Poble té la majoria de dos terços requerida per canviar la legislació constitucional. La immensa majoria de la gent parla l'alemany. Hi ha quatre petites minories: eslovens (principalment a Kärnten i Steiermark), croats (a Burgenland), hongaresos i romanesos. Les responsabilitats administratives són compartides entre la Federació i cadascun dels estatsregió. L'administració de la ciència és responsabilitat de la Federació i depèn del Ministeri de la Ciència, el Transport i les Arts. L'Acta d'Organització de la Universitat del 1993 preveu un grau més elevat d'autonomia per a les universitats. Està previst que l'Acta serà plenament efectiva a principis del segle que ve (fins ara ha estat posada en pràctica per molt poques universitats).

2. Antecedents històrics

La disciplina acadèmica de les ciències de la comunicació a Àustria té un origen molt recent. Va néixer sobre unes extenses bases ben recentment, el 1970. D'instituts universitaris de Periodisme i Ciències de la Comunicació n'hi ha només a les universitats de Viena i Salzburg. Abans dels setanta, la investigació a Viena havia estat històricament i majoritàriament orientada per la «Ciència dels Periodisme» (*Zeitungswissenschaft*). El 1942, durant el règim nazi i subordinat a ell, fou creat l'Institut de les Ciències del Periodisme (ara l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació) a la Universitat de Viena, amb la inclusió d'una càtedra. 1961 va veure la fundació de l'Institut de Periodisme i Teoria de la Comunicació (des del 1978 l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació) a la Universitat de Salzburg, una altra vegada amb una càtedra. De càtedres addicionals a les esmentades només se'n van crear el 1987 (Salzburg) i el 1993 (una de cada a Viena i Salzburg). En els anys setanta i vuitanta tots dos càrrecs van ser ocupats per alemanys de l'Oest (Kieslich 1969-71 a Salzburg, Schmolke des del 1973 a Salzburg i Langenbucher des del 1978 a Viena). Des dels vuitanta, les últimes tendències angloamericanes en Ciències de la Comunicació van ser assumides conjuntament amb col·legues europeus i es van intensificar fora dels països de parla alemanya.

Depenent del focus científic, hi havia nombrosos contactes acadèmics amb col·legues del nord i de l'oest d'Europa, d'EUA i de França, però també de l'Europa Central i de l'Est, Latinoamèrica, Àfrica i Àsia.

A principis dels vuitanta, fou dut a terme un important projecte d'investigació interdisciplinària sobre la qüestió de les possibles repercussions de la introducció d'un nou mitjà de comunicació a Àustria (coordinador del projecte: Hanz Heinz Fabris, IPK Salzburg). Va reunir investigadors en comunicació de Viena i Salzburg i, sobretot, va significar també la cooperació amb científics de camps afins (economistes, científics polítics, sociòlegs, investigadors d'IT). Avui està justificat també afirmar que les Ciències de la Comunicació austríaques estan «cada cop més especialitzades, diversificades i són més pluralistes

quant als temes estudiats i als enfocaments utilitzats —tot això al costat de l'antecedent de l'ampli comú denominador dels mitjans i les ciències culturals» (Fabris, 1993: 420). Al mateix temps, les activitats a la petita comunitat científica d'Àustria estan connectades entre si, cosa que es reflecteix en el fet que científics tant de Salzburg com de Viena són membres de l'Associació Austríaca de Periodisme i Ciències de la Comunicació i l'Associació Austríaca de Temes Relacionats amb Comunicació.

3. Distribució territorial de la investigació

Encara avui la comunitat científica d'Àustria és molt petita. Entre la universitat de Salzburg i la de Viena juntes només hi ha 23 càtedres permanents per a científics a les àrees de periodisme i ciències de la comunicació. A Salzburg hi ha ara tres càtedres (Michael Schmolke, des de 1973, Hans Heinz Fabris, des de 1987 i Manfred Knoche, des de 1993), a més de vuit places permanents per a personal científic (Benno Signitzer, Kurt Luger, Ursula Maier-Rabler, Alois Pluschkowitz, Thomas Steinmaurer, Gabriele Siegert, Rudi Renger, Karin Kirchner, Wilfried Scheschy i Franz Rest), algunes de les quals són compartides a temps parcial. A Viena hi ha dues càtedres (Wolfgang Langenbacher i Thomas A. Bauer), dos professors (*ausserordentliche Professoren*) (Maximilian Gottschlich i Peter Vitouch), a més de vuit places científiques (Roland Kurkart, Manfred Bobrowsky, Klaus Lojka, Hannes Haas, Fritz Hausjell, Johanna Dorer) i dos càrrecs permanents actualment vacants. A més, en tots dos instituts universitaris, uns quants científics joves estan empleats de manera no permanent en projectes d'investigació. Aquest petit nombre de personal hauria de ser vist en relació amb un total d'aproximadament 8.000 estudiants dels instituts de Salzburg i Viena. L'actual nombre anual de graduats (M.A.) és menys de 200 i amb unes 20 tesis doctorals (Ph. D.) cada any.

A la Universitat de Klagenfurt (Kärnten) hi ha l'Institut de Tecnologia Educativa i Mitjans de Comunicació Pedagògics (*Unterrichtstechnologie und Medienpädagogik*), que va ser rebatejat com a Institut de Comunicació i Investigació de Mitjans el 1996. Si bé no s'hi ofereix una plena carrera acadèmica en Periodisme i Ciències de la Comunicació, s'hi proporciona la possibilitat d'escollir «Comunicació dels Mitjans» com una matèria secundària en unió amb altres carreres. Aquest últim institut universitari focalitza la seva investigació principalment en mitjans de comunicació pedagògics i tecnologia educativa.

Tanmateix, la investigació comunicativa a Àustria no es limita als dos instituts universitaris esmentats. Més ben dit, està també dirigida per investigadors individuals a temps parcial i científics de disciplines properes (sociòlegs, psicòlegs, economistes, filòlegs, juristes). És difícil distingir qualsevol distribució geogràfica de temes específics, metodologies o prioritats d'investigació. Les activitats científiques següents poden ser trobades tant a Viena com a Salzburg: investigació comunicativa històrica, investigació sobre comunicació i cultura, comunicació política, investigació sobre periodisme, relacions públiques i mitjans audiovisuals. Potser hi ha una lleu inclinació cap

a l'economia dels mitjans de comunicació i les anàlisis de dades estructurals a Salzburg, mentre que a Viena hi hauria una tendència a favor d'estudis cognitius psicològicament orientats.

4. Els temes de la investigació en comunicació. Línies d'investigació

(L'ordre en el qual estan enumerades no implica cap jerarquia quantitativa ni qualitativa).

4.1 *Economia dels mitjans de comunicació*

El programa interdisciplinari més ampli d'investigació a l'àrea de les ciències de la comunicació a Àustria fins ara fou iniciat en el l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació de Salzburg (IPK). Va ser coordinat per Peter A. Bruck¹ i es va iniciar amb una fase de recollida de dades i anàlisi entre 1990 i 1993. El programa es titula «L'economia i el futur dels mitjans impresos». La segona fase, que continuà a la primavera de 1993, va consistir en una revisió de les dades. El programa d'investigació va implicar nombrosos participants de diferents disciplines científiques d'Àustria i d'altres països europeus. A través d'aquest estudi internacional comparatiu va ser possible descriure la indústria de la premsa austríaca amb els seus factors determinats per a les estructures de mercat i el comportament respecte a països com Suïssa, Alemanya, els Països Baixos, Suècia, etc. També es va permetre que científics i becaris intensifiquessin el seu diàleg i es va produir una transferència d'experiències entre científics, polítics i nivells pràctics dels mitjans. El programa d'investigació va ser desenvolupat entre científics del camp dels mitjans de comunicació, experts becaris dels mitjans i el Ministeri Federal de Ciència i Investigació (BMWF). En el programa, que es va dividir en setze subprojectes, hi van participar prop de trenta científics.

Els subprojectes van ser:

1. Base de dades
 - 1.1. Recollida de dades/Unitat de les dades (Michael Klinger, Salzburg).
 - 1.2. Estadístiques de premsa i coordinació de dades (Ursula Maier-Rabler, Eric Sutteriutti, Salzburg).
2. Direcció de la indústria de publicacions.
 - 2.1. Estratègies de producte i col·locacions convenients de mercat (Werner Meier, Michael Schanne, Zurich; Josef Trappel, Viena).
 - 2.2. El mercat publicitari (Peter A. Bruck, Hannes Selhofer, Salzburg; Klaus Schrape, Daniel Hürst, Basle; Felicitas Girisch, Andreas Büchelhofer, Viena).
 - 2.3. La distribució en publicitat (Eric Geretschlaeger, Viena; Anton Leinschitz, Graz).

1. Bruck; Melcher-Smejkal (1993).

- 2.4. Presa de decisions en els mitjans impresos (Irene Nevoria, Hamburg; Susie Walch, Munich).
- 2.5. Inversions i Fons.
 - 2.5.1. Fons (Willibald Girking, Molln-Linz).
 - 2.5.2. Innovació i Inversió (Siegfried Weischenberg, Martin Löffelholz, Klaus-Dieter Altmeyen, Monika Pater, Armin Scholl, Münster).
- 2.6. Simetria de mercat i economia industrial (Karl Alginger, Michael Penedor, Viena).
- 2.7. Estratègies de comunicació.
 - 2.7.1. Una comparació internacional de manifestacions quantitatives (Felicita Girisch, Viena).
 - 2.7.2. Exercicis qualitius, conceptes per indústria (Andreas Büchelhofer, Matthias Karmasin, Viena).
- 3. Política dels mitjans.
 - 3.1. Els mitjans de comunicació i la legislació antimonopolis.
 - 3.1.1. Una comparació sistemàtica: Vies intermèdies per contrarestar la concentració dels mitjans (Harald Trettenheim, Klagenfurt).
 - 3.1.2. Control i models d'impacte (Gerd Kopper, Günther Rager, Dortmund).
 - 3.2. Legislació fiscal (sense assignació).
 - 3.3. Promoció de premsa (Christina Holz-Bacha, Munich (Bochum)).
 - 3.4. Serveis de correspondència (Erich Geretschlaeger, Viena; Anton Leinschitz, Graz).
 - 3.5. Treball i llei de contractació (Rudolf Mosler, Salzburg; Edith Weinmeier, Viena).

Prèviament a aquest programa d'investigació, Georg Erhmann, a l'Institut per a la Investigació Econòmica de la Universitat Tècnica de Zurich (*Eidgenössische Technische Hochschule*), havia realitzat un estudi conceptual de l'economia i el futur de la premsa², que va concloure el 1990. 1994 va veure la fundació d'una nova càtedra d'economia dels mitjans a l'Institut de Salzburg de Periodisme i Ciències de la Comunicació (IPK), que es va atorgar al catedràtic Manfred Knoche (prèviament a Brussel·les i Berlín).

4.2. Dades estructurals dels mitjans de comunicació

Entre 1989 i 1991 l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació de la Universitat de Salzburg havia dissenyat el «Projecte Pilot de Base de Dades dels mitjans de comunicació—. Realització i Avaluació» (Maier-Rabler/Rest/Steinmaurer), que va servir com la base d'una sistemàtica investigació en l'anàlisi de dades quantitatives dels mitjans d'Àustria i el món de la comunicació. Entre 1992 i 1996 aquest projecte estava àmpliament desenvolupat dins de la «Base de Dades en Ciències de la Comunicació» (KOMDAT)

2. Erdmann (1990).

(Maier-Rabler/Steinmaurer/Sutterlütli) i el «contenedor electrònic» ple de dades. La base de dades fou el fonament de, per exemple, el «Quart Informe dels Mitjans de Comunicació d'Àustria» (Steinmaurer, 1993), que ha estat editat i publicat des de llavors en CD-ROM. És el més recent desenvolupament de la base de dades KOMDAT, que és el nucli de la línia d'investigació denominada «dades estructurals de la comunicació»³ a l'IPK-Salzburg.

4.3. Investigació comunicativa històricament orientada

La investigació comunicativa històricament orientada ha generat un considerable nombre d'estudis. Tant Viena com Salzburg han dedicat molta de la seva atenció a l'estudi dels desenvolupaments contemporanis a la postguerra. Per mencionar-ne uns quants:

Una selecta bibliografia de publicacions austríaques sobre ciències de la comunicació, abans de la introducció a les universitats austríaques d'aquesta ciència com un curs acadèmic en sentit propi, ha estat finalitzada en els últims anys. Així, posseeix una comentada biobibliografia del període de 1848 a 1938 (Schmolke)⁴. A més a més, des de mitjans dels vuitanta, l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació (IPK) a Salzburg ha fet de «Mitjans i Cultura de la Comunicació de la Segona República» una de les seves principals línies d'investigació, el segon i el tercer subprojectes de la qual s'han finalitzat ara. El segon subprojecte es va centrar en «El periodisme austríac després de 1945» (Fabris/Hausjell)⁵, el tercer fou titulat «Cultura del Magazín en la Segona República» (Schmolke)⁶. L'IPK de Salzburg també va presentar una exposició sobre els desenvolupaments històrics dels mitjans de comunicació a Salzburg⁷. Noves publicacions sobre la història de la comunicació inclouen: una documentació sobre «Treballs publicats independentment per autors austríacs d'origen jueu des del 1848» (Duchkowsch), un estudi sobre «Cultura de la Pintura a Àustria des del 1900» (Rathkolb) i sobre «Propaganda antisemita dels mitjans de comunicació al 1938 i 1939» (Gottschlich), així com la «Bibliografia internacional de la Fotografia austríaca» (Haas i altres, 1994), estudis sobre «Partits polítics i les seves publicacions a Àustria després del 1945» (Schmolke/Feldinger, 1994), una tipologia de publicacions legals nazis fins el 1933 (Duchkowsch), la «Documentació, base de dades i manual de magazins d'austríacs exiliats a Europa (1933/34-1945)» (Langenbacher/Hausjell i altres, 1996), un estudi de la història específica del periodisme i les ciències de la comunicació a Àustria, titulat «L'Institut de Periodisme i Ciències de la

3. Maier-Rabler (1991).

4. Schmolke (1992).

5. Fabris; Hausjell (1991).

6. Pel que fa a aquest, vegeu Kaindl: *Das Bild der Welt im Pressebild. Kulturgeschichte der österreichischen Illustrierten und ihrer Fotografie*, Vienna und St. Johann im Pongau (en premsa).

7. A: Dopsch; Spatzenegger (eds.) *Geschichte Salzburgs Stadt und Land*. Vol. II/3, Salzburg; capítol XXII Das Salzburger Medienwesen, p. 1963-2004 i 3481-3487.

Comunicació a la Universitat de Viena. 50 anys de funcionament» (Langenbacher/Hausjell, 1996). Una altra extensa publicació tracta de la indústria de la publicació i la producció de llibres a Viena durant el període immediat de la postguerra. Va ser recopilat per l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació de Viena⁸.

El 1990 el Centre Històric de Documentació de Premsa de l'Acadèmia austríaca de les Ciències va iniciar una documentació de diaris a Viena des del 1889 fins al 1945. El primer dels cinc volums planejats ha estat ja publicat: és el tercer tom sobre premsa diària i mensual en el període de 1918 a 1938 (abastava 149 diaris i 28 publicacions mensuals durant la Primera República)⁹. Al principi aquest volum havia de ser ampliat per tal de cobrir també des del 1848 al 1945. Malgrat això, la política de retallar la despesa pública, aplicada pel Govern Federal austríac, està amenaçant la continuïtat d'aquest projecte i, per descomptat, la investigació en les ciències de la comunicació en general. Hi ha una base de dades (Centre d'Informació de Premsa) a la Biblioteca Nacional d'Àustria, que ja està disponible i que abasta la documentació sencera del període que va des del 1889 fins al 1945 i que proporciona les dades corresponents. Un equip d'escriptors a Graz han dut a terme un estudi sobre el retrat dels jueus a la literatura austríaca entre 1848 i 1914 (Goltschnig/Höfler/Kernmayer/Spörk, 1991). El 1990 la Universitat d'Innsbruck finalitzà un estudi sobre els magazins austríacs dels anys trenta. L'Institut de Llengua i Literatura Alemanya de la Universitat de Klagenfurt dirigí un projecte d'investigació sobre «El món dels magazins a Àustria durant l'Expressionisme i l'Activisme» (Aspetsberger/Wallas)¹⁰. Els historiadors van estudiar la indústria del magazín en la regió del Danubi entre 1740 i 1800 (Haselsteiner) i l'IPK a Viena realitzà una antologia dels periodistes austríacs de la resistència¹¹.

4.4. Investigació sobre cultura dels mitjans i comunicació

Des de mitjans dels anys vuitanta, una de les principals línies d'investigació en l'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació de la Universitat de Viena ha estat l'estudi dels «Canvis en les tècniques culturals adquirides sota la influència de les noves tecnologies comunicatives». Aquest concepte comprèn una completa sèrie d'estudis: «Què llegeix? Una anàlisi del comportament de la lectura a Àustria» (Fritz/Langenbacher); «La lectura dels diaris a Àustria» (Fritz/Langenbacher); «La transmissió d'informació durant les campanyes electorals. Una anàlisi del comportament de la informació a Àustria il·lustrat pel cas del Moviment d'Elecció Alternatiu durant les Eleccions Nacionals el 1986» (Burkart/Eisl/Fritz); «Tornant-se un lector. Un estudi del comportament de lectura dels joves a Àustria» (Fritz/Hörburger). L'Associació de Directors i Editors

8. Mitterböck; Schwarz (1994).

9. Melischek; Seethaler (1992)

10. Zirkular, Dokumentationsstelle für neuere österreichische Literatur, 15/1992, p. 4 i següents.

11. Bobrowsky (1990).

de Diaris (VÖZ va encarregar un estudi sobre «Diaris a classe» (Fritz). La Fundació Bertelsmann va dur a terme un estudi sobre la «Lectura com a tècnica cultural»¹².

La segona línia d'investigació més gran de l'IPK a finals dels vuitanta va ser en el camp de l'«Aprentatge social». En aquest context, mereix ser esmentat un estudi en particular que va ser realitzat durant la commemoració de l'any 1988: «Aprentatge històric: 1938/1988 en els mitjans de comunicació. Quins són els resultats de mirar enrere?». Les celebracions commemoratives de l'any 1988 van ser estudiades en dues sèries d'entrevistes, una anàlisi de contingut, un sondeig de periodistes en una anàlisi de context focalitzat en les teories de l'aprenentatge, amb l'objectiu d'examinar els efectes d'aquestes celebracions (l'estudi es va completar en els noranta i el projecte va ser conduït per Langenbacher i Rust). Aquesta línia d'investigació va ser complementada per un estudi sobre «Nacionalsocialisme en la realitat dels mitjans austríacs (1933-1988» (Duchkowitsch/Hass/Hausjell i altres). Thomas A. Bauer, catedràtic de l'IPK de Viena, està actualment coordinant dos projectes internacionals sobre «Mitjans de comunicació i minorias. La societat dins de les comunicacions multiculturals» i «Ambient en els mitjans de comunicació». També s'està posant en marxa un estudi viable sobre «La integració a través dels mitjans» (Hummel/Götzenbrucker).

També es van realitzar dos projectes en què es va investigar sobre el tema de la cultura de la ràdio: «La cultura de la ràdio del demà» (Bauer/Barasits/Dorer, 1995) i «Ràdio oberta» (Bauer/Madersbacher/Schnoetzing, 1995). La premsa alternativa fou el tema d'un estudi titulat «L'economia de la premsa alternativa a Àustria» (Dorer i altres, 1992)¹³.

El catedràtic de la Universitat de Viena, Roman Hummel, ha publicat dos estudis sobre els empleats en la indústria dels mitjans de comunicació: «La situació dels traficants de rumors dels diaris. La seva posició social i legal» (1992)¹⁴ i «Empleats dels mitjans de comunicació el 1990» (1992). La seva tesi postdoctoral (1990) va cobrir el mateix camp d'investigació¹⁵.

El 1990 l'IPK de Salzburg va dirigir un estudi anomenat «Créixer amb els mitjans de comunicació» (Luger). Un extens estudi sobre «Canvi cultural i identitat cultural» va ser finalitzat el 1995 (director del projecte: Luger). L'any 1993 es va finalitzar un projecte titulat «Comportament cultural i consciència dels habitants de Salzburg» (Brandner/Luger). Des de llavors, una de les prioritats del Departament de Comunicació Internacional i Intercultural de l'IPK ha estat la de «Comunicació i Turisme» (Luger, Rest i altres). Actualment està en marxa una anàlisi de contingut amb el títol «Turisme a Àustria» (Knoche/Siegert). En aquest context, els estudis sobre cultura dels mitjans i comunicació de la Segona República esmentats anteriorment, han de ser citats un altre cop: Kurt Luger (Salzburg, 1991) va escriure la seva tesi postdoctoral sobre la història de la cultura

12. Ulrich Saxer; Wolfgang Langenbacher; Angela Fritz: *Kommunikationsverhalten und Medien. Lesen in der modernen Gesellschaft*, Gütersloh, 1989.

13. Vegeu també: Dorer; Marschik; Glattau (1993).

14. Vegeu Hummel (1992), p. 211-218.

15. Hummel (1990).

dels joves en la Segona República¹⁶, Alfred Smudits (Viena, 1990), sobre les relacions entre tecnologia de la comunicació i les arts¹⁷, Marie Luise Angerer (Salzburg, 1996) sobre la investigació dels mitjans de comunicació i el sexe¹⁸, Estudis culturals i gèneres. «La qualitat en el periodisme» va ser establerta com una nova prioritat en la línia d'investigació de l'IPK de Salzburg (tractada en una gran majoria de tesis doctorals: Fabris, Renger, Rest, Scheschy).

L'Institut de Tecnologia Educativa i Pedagogia dels Mitjans de Comunicació de la Universitat de Klagenfurt (rebatejat com a Institut de Mitjans i Investigació de la Comunicació el juliol de 1996) va escollir el tema de «Mitjans de comunicació —cultura— i societat» com una de les seves principals línies d'investigació. En aquest context, el 1991 es va finalitzar un estudi sobre la «Percepció dels interessos del comunicador i exposicions subjectives de productes mediàtics» (Boeckmann/Nessmann)¹⁹. Així mateix, el 1992 va ser conduït un estudi exploratiu i qualitatiu sobre la base d'entrevistes narratives i observació participant. Va abastar cinc famílies de Klagenfurt i es va titular «Com els nens processen la informació sobre realitats estrangeres en els mitjans de comunicació» (Hipfl/Stotz). Aquest últim estudi serà complementat per d'altres sobre educació i comunicació—tema rellevant de «la maduresa dels mitjans de comunicació». També est` s en marxa un estudi comparatiu de barreja cultural sobre l'«Estètica de la violència en pel·lícules populars i la imaginació de la joventut» (Jagodzinski/Hipfl/Mwenwsi).

L'Institut d'Investigació Medicult s'ha centrat en la professionalització i en la industrialització de la transmissió cultural, un camp d'investigació que ha generat els tres estudis següents: «La intrusió de mitjans de comunicació innovadors en el sistema de transmissió cultural» (Smudits/Angerer, 1990); «La industrialització de la comunicació cultural —les seves conseqüències econòmiques, socials i culturals» (Bontinck, 1990), i «La dimensió cultural dels mitjans de comunicació electrònics a Àustria en termes de la seva fundació legal, organitzativa i econòmica» (1993).

L'Oficina Europea de la Lliga Antideformació de B'nai B'nith va encarregar un estudi sobre les evidències que van envoltar «El Cas Waldheim»²⁰. El 1987 es va finalitzar l'informe d'una investigació sobre actituds antisemites entre la població austríaca. Es va titular «El Cas W com un esdeveniment dels mitjans —Antisemitisme en els mitjans austríacs» (Gottschlich/Obermair).

4.5. Investigació sobre la UE. La integració i l'estatus de petits països

L'accés d'Àustria a la Unió Europea i les seves possibles repercussions en el desenvolupament dels mitjans de comunicació en aquest país han estat estu-

16. Luger (1991).

17. Smudits (1990).

18. Angerer (1996).

19. Vegeu Boeckmann; Nessmann (1991).

20. Gottschlich; Obermair (1987).

diats des de diferents disciplines. Alguns dels estudis més importants en aquest camp són: «El retrat de la realitat de la qüestió austríaca sobre la Unió Europea en els mitjans impresos regionals i supraregionals austríacs» (Hörburger/Wiesinger, 1991), «Les oportunitats dels mitjans de comunicació i les polítiques culturals en petits països. Una sinopsi comparativa de conceptes, estudis literaris i entrevistes d'experts en diferents països» (Fabris/Luger/Trappel, 1990)²¹, «L'impacte de l'accés a la UE dels mitjans de comunicació de masses austríacs» (Fabris/Trappel, 1989), «La integració d'Àustria condueix cap a la UE. Una avaluació de les repercussions pels empleats en els mitjans de comunicació» (Lukesch. Institut de Macroeconomia de la Universitat d'Innsbruck, 1989, 1992), «La internacionalització dels mercats mediàtics i les seves repercussions sobre Àustria» (Wuggenig, Institut Internacional d'Investigació dels Mitjans a Viena, 1990), «Estructures dels mitjans en una nova Europa. Les estratègies dels amplis interessos dels mitjans de comunicació» (Wuggenig, 1992), «L'Audiovisió europea. Fundació i distribució de pel·lícules i televisió a Europa» (director de projecte: Kurt Luger, IPK Salzburg).

4.6. Pel·lícules i estudis d'audiovisió

Com una disciplina d'investigació, els estudis austríacs de pel·lícules han estat sempre més aviat insubstancials i encara són dirigits per «majoritàriament científics a temps parcial» (George Haberl). Però, malgrat això, en últims anys han estat publicats un nombre d'estudis significatius. L'important increment d'estudis d'audiovisió, a més d'altres aspectes, es reflecteix en el fet que l'Institut de Periodisme i Estudis de Comunicació a Viena va crear el 1993 un nou professorat permanent amb un enfocament sobre «Periodisme en els Mitjans Audiovisuals» (Thomas A. Bauer). A l'Institut de Salzburg, aquesta prioritat s'hi va introduir el 1990. De moment ha estat equipat amb un professorat per un període de cinc anys, un equip que va ser liderat en un principi pel catedràtic Siegfried Zielinski, entre 1990 i 1995, qui llavors, com a director fundador, va deixar-ho per la nova Acadèmia d'Arts dels Mitjans de Comunicació a Colònia. Aquest camp d'investigació prioritari ha estat des de llavors supervisat per dos catedràtics convidats per curts terminis de temps i s'ha assentat amb l'objectiu de proporcionar als estudiants l'oportunitat de qualificar-se per a futurs treballs per la via de la formació científica en tots dos nivells, el teòric i el pràctic.

Hi ha també en aquest camp un intent de comprendre dues dimensions relativament noves: «la discussió profunda de productes estètics i processos —incloent-hi la pràctica dels mètodes hermenèutics, l'assimilació de teories avançades dels mitjans audiovisuals, la defensa de nous models d'historiografia amb un enfocament d'aproximacions psicotècniques i tecnoculturals, així com el desplegament de la pràctica estètica experimental—; i el desenvolupament d'una identitat acadèmica que es manifesta en si mateixa en la inseparable uni-

21. Vegeu Trappel (1991).

tat de l'educació teòrica, històrica i creatiu-pràctica²². En els últims anys aquestes activitats han comprès projectes, grups de treball i altres esdeveniments: 1991 va veure la introducció de les sèries «Creadors de Pel·lícules en Residència», que, en el marc d'un grup de treball durant diversos dies, dona a creadors de pel·lícules de tots dos sexes l'oportunitat de realitzar o continuar un projecte propi. D'Entre els convidats a aquestes sèries hi havia el pioner del vídeo Gerd Conradi des de Berlín, amb la seva obra sobre «Una Alegoria de la Televisió 1991»; el creador i productor Keith Griffiths des de Londres amb el seu esborrany de guió per a una pel·lícula sobre les vides dels científics i alquimistes anglesos John Dee i Edward Kelly, i John Wyver (Londres), que va escriure un esbós a grans trets per a una sèrie de Televisió dirigida per la BBC que commemorava el centenari del cine.

A Àustria, els estudis de pel·lícules estan duts a terme principalment per l'Associació Austríaca per l'Estudi de Pel·lícules, Comunicació i Ciències dels Mitjans; l'Arxiu Austríac de Pel·lícules; Synema (de 1981 a 1992: l'Associació Austríaca per a la Teoria Cinematogràfica); el grup Sigma, i per instituts universitaris particulars.

De ser una extensa ciència humanística i hermenèutica, els estudis de pel·lícules a Àustria també han evolucionat d'una manera creixent cap a una ciència social empírica. Aquestes evolucions han estat caracteritzades en els anys noranta per dos punts d'enfocament:

D'una banda, la història del cine ha estat revisada extensament. Això ha inclòs la recerca i reconstrucció de pel·lícules perdudes fins ara en arxius i ha emfasitzat la prominència de reflexions teòriques. Exemples d'investigació històrica són: «Una anàlisi estructural del NODO d'Àustria (Wochenschauen) entre 1949 i 1961» (Schmid/Petschar)²³, «Cinematografia a Àustria, 1908-1990» (Schuchnig, FWF), estudis sobre «Gènere i Tipus. Un intent d'una (suau) taxonomia amb excursions en la producció de films a Viena entre 1929 i 1938» (Sierek), així com una historiografia de films austríacs orientada des del punt de vista de la producció (Jutz/Schlemmer), que intenta aproximar-se a la historiografia filmica per la via d'interpretacions individuals. També, en el context de la historiografia del film, haurien de ser esmentades les dues publicacions següents: «Steiner, Gertraud: Els casolans creadors cinematogràfics a Àustria 1946-1966», Viena 1987, i un ampli volum de pel·lícules austríaques i d'història cinematogràfica per Walter Fritz²⁴. L'IPK de Salzburg ha dirigit un estudi sobre producció cinematogràfica a la seva ciutat²⁵.

D'altra banda, estudis actuals de films austríacs inclouen anàlisis sobre pel·lícules i directors en concret. Alguns exemples: «Pabst. Umgeblickt» (Sierek), «Aquest no és un grup tancat. El totpoderós creador Jerry Lewis» (Riff), «La topografia de Mondo Antonioniano —elements constants, coordenades i motius

22. Vegeu Pluschkowitz (1994), p. 1 i següents.

23. Petschar/Schmid (1990).

24. Strasser (1993).

25. Vegeu Wiesmayr (1988).

en les obres de Michelangelo Antonioni» (Schlebrügge). Una altra prominent línia d'investigació és la recerca bàsica, més enllà de l'extens desenvolupament de teories i mètodes d'anàlisi de films.

La següent és una selecció d'extensos estudis de films: «Formes de retratar la dona en les pel·lícules» (Withalm), «Llunàtics assassins i víctimes ceges—sobre el retrat de discapacitats en cine i televisió» (Withalm), «La polarització dels sexes en pornografia» (Aigner), «Un intent de cinema austríac? (Grafl), «Estereotips en pel·lícules trivials» (Klagenfurt, 1992), «Una revisió dels treballs no publicats d'Ernst Schmit Junior» (Haberl/Russegger), «La confusió del sexe enèrgic —Aspectes andrògins en la cinematografia» (Wiesmayr)²⁶.

4.7. RR.PP. Investigació

Com a part de les ciències de la comunicació, les relacions públiques i la comunicació organitzativa han rebut en els últims anys un increment d'atenció. El significatiu increment d'aquest interès científic es reflecteix en el fet que les RR.PP. son reconegudes cada cop més per la comunitat internacional de científics de la comunicació. L'Institut de Periodisme i Ciències de la Comunicació de Salzburg es va crear, a principis de 1986, un departament especial per a aqueta subdisciplina (dirigit pel catedràtic Benno Signitzer, PH.D.). Participa en programes d'intercanvi d'estudiants europeus. Des del curs d'hivern de 1987/88, l'IPK a Viena ha estat oferint un curs de dos anys en relacions públiques. El 1990/91 s'hi va afegir un altre curs en investigació de mercat i opinió pública, que s'organitzava cada any. Els recursos humans en aquest camp d'investigació són molt limitats, ja que pocs científics austríacs hi treballen professionalment. Per tant, una gran part del treball d'investigació és realitzat per estudiants de postgrau. Quantitativament, les relacions públiques, conjuntament amb la investigació sobre la història de la comunicació, representen l'àrea temàtica més important escollida pels estudiants en els seus expedients acadèmics finals (capítol 12: Investigació d'estudiants). Els projectes d'investigació d'alguna exhaustivitat van tractar, entre d'altres, dels temes següents: «RR.PP.-Activitats de l'Estat austríac —un estudi empíric» (Signitzer, Salzburg, 1987), «Comportaments comparats de les Relacions Públiques d'Alemanya i Estats Units» (Signitzer, Salzburg, 1991), «Comunicació i participació ciutadana —una avaluació de les relacions públiques al voltant de la construcció de dos perillosos abocaments a Niederösterreich» (Burkart, Viena, 1992), «La Reputació de la Universitat de Viena» (Gottschlich, Viena, 1990), «Anàlisi comunicativa de l'extracció de quars en St. George an der Gusen» (Signitzer/Höller, Salzburg, 1988), «El transport i el públic» (Viena), «Relacions públiques de grups d'interès austríacs—un estudi empíric de la transmissió d'opinions sostingudes per organitzacions de patrons i empleats en relació amb els moviments socials bàsics» (Dorer/Lojka i altres, Viena, 1994), «Relacions

26. Vegeu Wiesmayr (1988).

públiques estratègiques per a biblioteques científiques —l'exemple britànic» (Signitzer, Salzburg, 1993) i «Relacions públiques per a la indústria elèctrica» (Signitzer, Salzburg, 1993). Les exploracions teòriques de planificacions comunicatives i de relacions públiques han estat publicades per, entre d'altres, Signitzer i Windahl²⁷ i Dorer i Lojka²⁸.

4.8. *Impacte dels mitjans de comunicació i investigació de la cognició*

Aquesta és una àrea temàtica que ha estat coberta principalment i repetidament per l'IPK de Viena (però també per la Universitat de Klagenfurt). Els casos següents són exemples dels estudis produïts: «Estudis psicofísics sobre l'impacte dels mitjans de comunicació» (Vitouch), «Percepció pública dels mitjans de comunicació» (*Rezeptionsforschung*) (fins al 1994, Guttman/Tinchon/Vitouch), «Psicofisiologia i la investigació de comunicació de masses —Restituir les ciències experimentals dels mitjans de comunicació més objectius aplicant mètodes propis de les ciències naturals» (Tinchon, 1990). En cooperació amb col·legues eslovacs, es va examinar un altre estudi: «L'impacte d'informacions aterridores sobre problemes ambientals actuals en zones limítrofes -l'exemple del debat públic sobre poder nuclear a Àustria i Txecoslovàquia» (Vitouch/Tinchon, Viena-Bratislava, 1994). S'acaben de completar dos estudis més: un sobre correspondències textuais i visuals titulat «Imatges lògiques i processos cognitius» (Fenk/Boeckmann, Klagenfurt), i l'altre sobre «Canvis en la percepció a través de la televisió» (Hummel, Viena).

Més títols són: «Rituals comunicatius i comprensió de l'optimització de la comunicació del coneixement sobre televisió» (Gottschlich, Viena, 1991), «Valors en els mitjans de comunicació» (Obermaier, Viena, 1992) i, sobre estructures individuals de comunicació, «Informació i Coneixement» (IPK, Viena).

4.9. *Nova informació i tecnologies de la comunicació*

Els aspectes tractats per científics austríacs en aquesta àrea inclouen «Professió i tecnologies de les telecomunicacions» (Zagler, 1990), «L'ús de la nova informació i les tecnologies de la comunicació» (Heinrich, 1991), «Noves tecnologies en l'educació —un estudi sobre l'ús de microordinadors en el procés d'ensenyament-aprenentatge» (Melezinek).

S'han realitzat també estudis sobre el tema del *telework* (*Telearbeit*) i *telehouses* (*Telehäuser*): «Telehaus Hartberg» (Maurer i altres), «Telework en zones rurals» (Lanner), «Construcció d'un intercanvi d'informació europea per a l'extensió de poblets —desenvolupament d'un model de projecte econòmicament viable per a Telehaus Michealbeuern» (Dörr), «Alternatives al *telework* a la llar»

27. Signitzer; Windahl; Olsen (1992).

28. Vegeu Dorer; Lojka (1991).

(Moritz) i «Els efectes dels multimedia» sobre professionals de la comunicació en el segle XXI (Hummel/Götzenbrucker, Viena, 1996).

4.10. *Pedagogia i comunicació*

L'IPK de Salzburg ha dirigit un estudi sobre «L'elecció de mitjans de comunicació a l'abast dels nens austríacs» (Geretschlaeger Ingrid, 1989) i un altre estudi complementari sobre els mitjans de comunicació i projectes pedagògics «Estudiants a l'estudi de Ràdio Mürz» (Rudi Renger en cooperació amb Kurt Luger i Josef Ranner)²⁹. El 1990, Boeckmann i Hipfl van realitzar un estudi sobre els efectes de la Televisió per cable en l'ús dels mitjans de comunicació pels nens i els joves de Klagenfurt.

Finalment, mereix ser esmentat un estudi titulat «Balanç de cursos inicials i complementaris d'entrenament oferts a professors (Pedagogia i els mitjans de comunicació)» (Geretschlaeger I./Schmolke, Salzburg, 1994).

4.11. *Noves línies d'investigació a les universitats i estudis específics*

Per completar el panorama, presenten és una selecció *ad hoc* de projectes universitaris addicionals:

IPK de Salzburg:

«Una agència d'imatge sobre ciència i investigació —fase de realització i estudi científic complementari» (Luger, 1991), «Una comparació a nivell nacional d'actituds cap als països de l'Europa Central i la regió com una totalitat transmesa pels líders d'opinió dels mitjans de comunicació» (Bruck, 1993), «Estudi pilot sobre anàlisi de contingut assistits per ordinador» (Hörschinger, 1989), «Imatges dels mitjans de comunicació i la realitat —un estudi sobre les relacions entre reportatges del Tercer Món i la formació d'opinions» (Luger/Schmolke).

IPK de Viena:

Científics de la comunicació a Viena van prendre part en estudis d'avaluació per al diari *Täglich Alles* novament relançat al mercat (Gottschlich), per a un estudi qualitatiu sobre *actuacions* comunicatives del butlletí *Profil* (Rust), i per a estudis de rànquing sobre les universitats austríaques (Rust). Estudis individuals addicionals inclouen: «Canvis en l'anàlisi de la imatge de corporació en els mitjans de comunicació» (Hummel, 1992), «Comunicació de sentiments» (Staubmann, 1992), «La relativa importància de diferents mitjans de comunicació de massa (televisió, ràdio, diaris) en la difusió de notícies «importants» en les àrees de l'economia i la política» (Pisa) i «Tecnologia de la Informació des de la perspectiva dels empleats —l'exemple de la premsa» (Hummel).

29. Vegeu Renger (1987).

4.12. Recerca dels estudiants

Com que la comunitat científica professional sobre mitjans i comunicació és relativament petita a Àustria (aproximadament 25 científics), una important contribució en termes de volum prové dels treballs de final de carrera dels estudiants. En els vuitanta, el nombre d'estudiants que es van matricular a Periodisme i Ciències de la Comunicació en els respectius instituts universitaris de Viena i Salzburg va pujar meteòricament, però aquest increment ha disminuït des de llavors. El nombre actual de matriculats a l'IPK a Viena és al voltant de 6.500. Respecte a l'IPK de Salzburg, el nombre és de 1.400. En tots dos casos només menys de la meitat són estudiants que tenen com a temàtica principal Periodisme i Ciències de la Comunicació. El nou examen de final de carrera (*Diplomstudienordnung*), que va entrar en efecte a mitjans dels vuitanta és una de les raons que hi ha darrere de l'augment continuat del nombre de graduats. Entre 1986 i 1996 més de mil estudiants es van graduar en un dels dos instituts universitaris austríacs de Periodisme i Ciències de la Comunicació. D'aquests, al voltant de dos terços van deixar la universitat amb diploma i un terç amb llicenciatura. Una ullada general a les àrees temàtiques donades en la taula 1 posen clarament de manifest quatre àrees principals: El 20% de tots els exercicis de graduació fan referència a relacions públiques i/o comunicació organitzativa, que és l'àrea temàtica predominant, seguida per història de la comunicació (16%), estudis sobre el contingut dels mitjans de comunicació (15%) i qüestions periodístiques (qualitat, ètica, formació, temes professionals, etc.) (10%). La publicitat va adquirint, cada cop més, una importància més gran com a línia d'investigació dels estudiants, la qual cosa es demostra pel fet que el 7% de tots els exercicis de graduació dels últims deu anys tractaven aquest tema. La investigació en ràdio representava un 11% de tots els estudis. Un 5% dels treballs aprovats poden ser categoritzats com a investigació sobre l'impacte dels mitjans de comunicació, un 4% com a investigació sobre l'ús i la percepció (*Rezeptionsforschung*), mentre que un altre 4% se centra en la comunicació interpersonal i la no verbal. El nombre d'exercicis que s'ocupen d'aspectes «purement» teòrics en les ciències de la comunicació és relativament petit.

Dels més de mil treballs de graduació registrats que actualment estan en marxa (abril de 1996), el 18% concerneixen la història de la comunicació, el 16%, les relacions públiques i/o la comunicació organitzativa, el 15% el contingut dels mitjans de comunicació i 10% la investigació sobre periodisme en els sentit descrit anteriorment. El 10% estan dedicats a publicitat, un altre 10%, a qüestions relatives a televisió i diaris, un 4%, a pel·lícules i audiovisió, un altre 4%, a investigació sobre percepció (*Rezeptionsforschung*) i un 2%, a investigació de l'impacte. Només un 3% tracta de qüestions específiques de la teoria de la comunicació. La investigació dels estudiants sobre la nova informació i tecnologies de la comunicació està guanyant en importància en els últims anys. A causa del seu nombre limitadíssim nombre, els treballs sobre el comportament comunicatiu interpersonal i no verbal i sobre pedagogia i els mitjans de comunicació són quantitativament insignificants.

Taula 1. Àrees temàtiques dels treballs de graduació aprovats (diplomes i tesis doctorals) en les facultats de Periodisme i Ciències de la Comunicació de Viena i Salzburg entre 1986 i 1995 (només aquelles que inclouen almenys deu treballs; alguns estan classificats sota diferents encapçalaments):

Àrea d'estudi:	
Relacions Públiques/Comunicació Organitzativa	20%
Publicitat	7%
Història de la Comunicació	16%
Estudis de Contingut dels Mitjans de Comunicació	15%
Periodisme (qualitat, ètica, qüestions professionals)	10%
Funció/Impacte dels Mitjans de Comunicació	5%
Ús/Percepció	4%
Investigació en Ràdio	11%
Televisió	5%
Ràdio	4%
Diaris	5%
Magazins	5%
Pel·lícules/Cine	4%
Nous Mitjans de Comunicació/Noves Tecnologies de la Comunicació	4%
Comunicació Interpersonal/No verbal	4%
Estudis sobre Teoria de la Comunicació (en el seu sentit estRICTE)	2%
Llibre/Indústria de la Publicació	1%
Pedagogia i Mitjans de Comunicació	1%

4.13. Investigació de la comunicació publicitària

Durant els anys noranta, els instituts d'investigació comercial d'opinió van continuar utilitzant la mateixa metodologia, encara que millorada. Les més importants d'aquestes «eines estàndards» són l'Anàlisi de consumidors austríacs (OVA; 10.000 entrevistes realitzades cada dos anys per l'Institut IMAS a Linz), les Anàlisis dels mitjans de comunicació (14.237 entrevistes, Verein Arbeitsgemeinschaft Media Analysen a Viena) i les Anàlisis Optima. Durant el període que abasta aquest informe, s'hi ha afegit un nou estudi estàndard amb el nom d'«Anàlisi dels estils de vida» (Fessel + GfK, 4.000 entrevistes), que, unit a les dades sobre l'ús dels mitjans de comunicació, recull informació sobre el comportament comunicatiu dels austríacs de tots dos sexes (*inter alia* sobre temps lliure, vacances, treball, vida diària, compres, dieta, actituds bàsiques per viure, etc.). Els resultats de l'estudi Optima (realitzats per Fessel + GfK) són publicats cada mig any. L'estudi més actual es va fer l'any 1992, quan aproximadament 18.000 persones van ser entrevistades entre gener i desembre. Els seus

resultats poden ser considerats representatius per a 6.454.000 austríacs més grans de catorze anys. A partir de 1993, el novament dissenyat Anàlisi dels mitjans de comunicació han estat avaluant totes les dades públiques trimestralment (anteriorment cada dos anys)³⁰. Les dades de ràdio sobre «abast» han estat durant un nombre d'anys el tema d'un treball separat anomenat «Radio Test».

5. Investigació dels mitjans de comunicació per l'ORF³¹

A principis de 1991 la Corporació de Radiodifusió Austríaca (ORF) va canviar el disseny de la seva investigació permanent de l'espectador introduint el mètode de mesurament «Teletest». Entre març de 1981 i finals de 1990, l'ORF va controlar contínuament l'ús i la popularitat de tots els seus programes de televisió a través d'«Infratest». Abans de 1981 els programes havien estat controlats dos cops a l'any durant quatre setmanes aproximadament, amb la perspectiva d'avaluar la resposta del públic. L'«Infratest continu», dirigit per Fessel + GfK i IFES com a representant de l'ORF, va obtenir les seves dades de gravacions de televisió diàries basades en una mostra de 900 adults (més grans de catorze anys) i 150 nens (entre tres i tretze anys) en 400 famílies austríques seleccionades. Des de 1991 «l'abast» i popularitat de cadascun dels programes de televisió que pot ser rebut pels espectadors a Àustria (no només de l'ORF) ha estat controlat pel «Teletest», el sistema electrònic de mesurament dels espectadors esmentat abans. Aquest sistema és utilitzat en representació de l'ORF pels primers socis de l'«Infratest continu», que han format el «Grup de Projectes Fessel + GfK i IFES». Les 600 famílies testades amb més de 1.500 adults i 200 nens (entre tres i onze anys) estan equipades amb el «Tele-control IV», un aparell de mesurament fabricat pels suïssos SRG. Les famílies, que romanen part de la mostra durant dos anys, són seleccionades en base a un criteri de representativitat. No obstant això, per poder avaluar permanentment les dades procedents de petits Estats federals, s'ha creat dins de la mostra una certa desproporció en el sentit que, parlant relativament, hi han estat incloses un més elevat nombre de famílies d'aquests petits Estats. Els resultats eren ponderats en relació al recompte de la població.

Cadascuna de les famílies de la mostra té un aparell Teletest connectat al seu televisor. En les famílies amb diversos televisors, aquests són connectats a l'aparell principal per mitjà d'un comptador (poden ser registrats per família fins a un total de vuit televisors). Una unitat de control remot computeritzada i utilitzada pels consultats controla constantment (cada trenta segons) qui mira quin programa i quan. Les dades recollides són recuperades per telèfon cada dia entre les tres i les quatre de la matinada, avaluades i seguidament transmeses al centre d'ordinador de l'ORF. Un cop allí estan disponibles per a tots els

30. «Optima, the last, Austria's Print Scene 1992 in Data» *Apa-Journal Medien* de 17.2.1993.

31. Per més informació, vegeu *ORF-Almanach 91/92*, p. 403-431. *Auskünfte der ORF-Medienforschung*.

departaments de l'ORF per tal que els responsables de programar puguin obtenir una impressió de primera mà sobre l'acceptació de l'emissió dels programes el dia anterior.

El Teletest no només proporciona dades precises de l'usuari per minut, sinó també les fluctuacions de la participació de l'espectador en el transcurs de programes específics. S'hi registren també altres activitats davant la pantalla tals com l'ús de cintes de vídeo, teletext, jocs de vídeo i ordinadors domèstics. Mentre que Infratest, a través de la seva funció diària, era només capaç de determinar si un programa en concret era sintonitzat pels consultats, el nou mètode també mesura quant de temps l'espectador roman davant del televisor.

Entre 1984 i 1992 va ser realitzada, cada dos anys, una investigació quantitativa sobre l'usuari de la ràdio dirigida amb el mètode Optima (18.000 entrevistes per any) i l'«antiga» Anàlisi dels mitjans de comunicació (12.000 entrevistes). Des de 1993, en lloc d'Optima, hi ha dos nous instruments que han estat proporcionant la base de dades quantitativa sobre l'ús de la ràdio: el nou Radio Test-Study³², que, en termes de metodologia, està basat en 24.000 entrevistes telefòniques per any i presenta sis informes anualment, i la «nova» Anàlisi dels mitjans de comunicació (14.000 entrevistes personals contínues, amb quatre informes per any). Aquesta està complementada per un conjunt d'estudis *ad hoc* d'investigació sobre la ràdio. Hi ha plans per redissenyar la investigació sobre radiooients de l'ORF a fi que estigui basada també en mesurament electrònic («mesurador de ràdio»).

Referències bibliogràfiques

- ANGERER, Marie Luise (1996). *Medienkörper. Zur Produktion Repräsentation und Rezeption von Geschlechtsidentitäten in den Medien*. Salzburg, 1996 (Kululierte Habilitationsschrift).
- BOBROWSKY, Mandred (Hg.) (1990). *Geschichte spüren*. Österreichische Publizisten im Widerstand. Viena.
- BOECKMANN, Klaus; NESSMANN, Karl (1991). «Adolescent's Awareness of Communicator Interests». Article presentat a la Quarta Conferència d'Estudis Internacionals sobre Televisió, Londres.
- BRUCK, Peter A.; MELCHER-SMEJKAL, Iris (1993). «Printmedien. Ihre Ökonomie und Zukunft». *Medien Journal*, 1993, p. 175-180.
- DOPSCH, Heinz; SPATZENNEGER, Hans (Hg.) (1991). *Geschichte Salzburgs. Stadt und Land*. Vol. II/3, Salzburg. Capítol XXII. Das Salzburger Medienwesen, p. 1963-2004, 3481-3487.
- DORER, Johanna; LOJKA, Klaus (Hg.) (1991). *Öffentlichkeitsarbeit. Theoretische Ansätze, empirische Befunde und Berufspraxis der Public Relations*. Viena.
- DORER, Johanna; MARSCHIK, Mathias; GLATTAU, Robert (Hg.) (1993). *Medienverzeichnis 1992/93. Gegenöffentlichkeit und Medieninitiativen in Österreich*. Viena.
- ERDMANN, Georg (1990). *Ökonomie und Zukunft der Printmedien. Ein Forschungs-*

32. Vegeu «Neue Wege zur detaillierten Radioanalyse - Ö 3 nun an der Spitze». *APA-Basisdienst* del 6.4.1993.

- konzept zur international vergleichenden analyse der österreichischen Presse. Erstellt im Auftrag des Bundesministeriums für Wissenschaft und Forschung.* Viena/Zurich.
- FABRIS, Hans Heinz (1993). «Nachholende Differenzierung. Publizistik- und Kommunikationswissenschaft als Schlüsseldisziplin der 90er Jahre?» *Sozialwissenschaftliche Rundschau*, 33/1993, p. 419-434.
- FRITZ, Walter (1991). *Kino in Österreich. 1929/1945. Der Tonfilm.* Viena.
- GOTTSCHLICH, Maximilian; OBERMAIR, Karl (1987). *Waldheim and the Watch-List Decision: Anti-American and Anti-Semitic Reporting in Austria Print-Media.* Viena.
- HAAS, Hannes; RUST, Holger (1991). *Kommunikationswissenschaft in Österreich. Zustand und Zukunft einer Schlüsseldisziplin.* Viena.
- HUMMEL, Roman (1992). «Zwischen Tradition und Abrichtung Lebensstilelemente von Zeitungskolporteuern». *Medien Journal*, 1992, p. 221-228.
- INSTITUT FÜR PUBLIZISTIK UND KOMMUNIKATIONSWISSENSCHAFT (Hg.) (1993). *Massmedien in Österreich. Medienbericht 4, Salzburg (Projektleitung: Thomas Steinmaurer).*
- KAINDL, Kurt (en prensa). *Das Bild der Welt im Pressebild. Kulturgeschichte der österreichischen Illustrierten und ihrer Photographie.* Viena/St. Johann im Pongau.
- LUGER, Kurt (1991). *Die konsumierte Rebellion. Geschichte der Jugendkultur 1945-1990.* Viena/St. Johann im Pongau.
- MAIER-RABLER, Ursula (1991). «Medienstrukturdaten. Ein Forschungsschwerpunkt des Salzburger Instituts für Publizistik- und Kommunikationswissenschaft. »: *Medien Journal*, 1991, p. 181-184.
- MELISCHKE, Gabriele; SEETHALER, Joseph (Hg.) (1992). *Die Wiener Tageszeitungen. 3. Teil 1918-1938.* Frankfurt.
- MITTERBÖCK, Isabella; SCHWARZ, Andrea (1994). *Buchstadt Wien-Traum oder Wirklichkeit? Buckproduktion und Verlagswesen während der Besatzungszeit 1945-1955.* Viena.
- PETSCHAR, Hans; SCHMID, Georg (1990). *Erinnerung und Vision: die Legitimation Österreichs in Bildern. Eine semiohistorische Analyse der Austria Wochenschau 1949-1960.* Graz.
- PLUSCHKOWITZ, Alois (1994). *Studienschwerpunkt am Institut für Publizistik- und kommunikationswissenschaft.* Manuscrit.
- RENGER, Rudi (1987). *Schülerradio «Studio Mürz». Begleitforschung und medienpädagogischer Modellversuch «Medienerziehung/Medienkunde». Studio der Österreichischen Gesellschaft für Kommunikationsfragen im Auftrag des BMWF.* Endbericht. Salzburg.
- REST, Franz (1993). «Medien- und Kommunikationsforschung.» Institut für Publizistik und Kommunikationsforschung der Universität Salzburg (Hg.), *Medienbericht 4*, Viena, 1993.
- SAXER, Ulrich; LANGENBUCHER, Wolfgang; FRITZ, Angela (1989). *Kommunikationsverhalten und Medien. Lesen in der modernen Gesellschaft.* Gütersloh.
- SCHMOLKE, Michael (Hg.) (1992). *Wegbereiter der Publizistik in Österreich. Autoren mit ihren Arbeiten von Joseph Alexander Helfert bis Wilhelm Bauer 1848-1938.* Viena/St. Johann im Pongau.
- SIGNITZER, Benno; WINDHAL, Sven; OLSEN, Jean T. (1992). *Planning Communication Theory. An Introduction to Planned Communication.* Londres.
- SMUDITS, Alfred (1990). *Kommunikationstechnologien und Kunst. Metamorphosen des Kulturschaffens.* Viena.
- STRASSER, Christian (1993). *The Sound of Klein-Hollywood. Filmproduktion in Salzburg - Salzburg im Film. Mit einem Filmlexikon.* Viena/St. Johann im Pongau.

TRAPPEL, Josef (1991). *Medien, Macht, Markt. Medienpolitik westeuropäischer Klein - staaten*. Viena/St. Johann im Pongau.

WIESMAYR, Elisabeth (1988). «Verwirrung des sicheren Geschlechts. Aspekte des Androgynen im Kino». A: *Kinoschriften Jahrbuch der Gesellschaft für Filmtheorie I*. Viena.